

KOZOLEC

HAYRACK

avtor / author:

Borut Juvanec

naslov knjige / title of the book:

Kozolec /

Hayrack

izdajatelj / publisher:

UL FA in I2, Družba za založništvo

kraj, leto izdaje / place, year of edition:

Ljubljana, 2007

obseg / number of pages:

116 strani, 63 fotografij, 79 skic, 24 arhitekturnih načrtov

recenzenti / reviewers:

prof dr Janez Bogataj, UL FF

prof dr Lenko Pleština, Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet, Zagreb

sofinancer / co-provider of finance:

ARRS Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS

naklada / number of copies printed:

2000 izvodov

prodaja / sale:

Knjigarne v Ljubljani in I2, Družba za založništvo Kopraska 94 Ljubljana ter UL FA

dodatne informacije / additional information essential for publication:

Knjiga ima abstrakte v slovenščini, angleščini, nemščini, francoščini, italijanščini in v kastilščini.

Knjiga ima predgovor dr Janeza Bogataja, ki jo umešča v tematiko slovenske samoniklosti, etnografije, antropologije, kulture.

Kozolec je stalna, vertikalna, pretežno lesena, odprta in pokrita naprava za sušenje in za spravilo. Nekdaj je služil za spravilo žita, danes le še za seno. Obstaja niz vrst kozolca: stegnjeni (z lesenimi in s kamnitimi stebri), dvojni, kozolec na kozla ali na psa, nizki, dvojni vezani. Dvojni vezani lahko ima rep ali celo dva. Streha je v naklonu ena proti ena z naklonom petinštirideset stopinj. Je krit s slamo, s škodlami, z deskami, s kamnom ali danes z opeko. Stoji na vsem slovenskem etničnem območju, razen na Krasu in v Panonskem svetu.

Posebej pomembna je njegova kompozicija: je sestav s pomočjo kvadrata in njegove diagonale: uporablja le mere ena, kvadratni koren iz dve in kvadratni koren iz tri, pa še ta je sestav "ena" plus "kvadratni koren iz dve" (z minimalno napako odstotka in pol. Proporcijski sistem je uporabljen za poenostavitev konstrukcije

Knjiga ima tehnični, razvojni in kulturološki del. V razvoju prikazuje pojavnost kozolca od sedemnajstega stoletja naprej in omenja knjige, ki so to tematiko predstavljale od 1820: ob tehničnih podatkih virov je kratek opis ter kvalitativna umestitev v tematiko. Tehnični del osvetljuje razvoj kozolca in ob tem dokazuje njegovo vezanost na slovenski etnični prostor, razvija tipiko kozolca z oblikami in lokacijami, prinaša povsem novo poglavje - ki doslej ni bilo obravnavano - proporcioniranje s pomočjo kvadratnega korena iz dve in principe njegove kompozicije. Problemski del se dotika izvora in značilnosti kozolca, problematiko včeraj in razvoj naprej. Problematiko povezuje s sušenjem žita nad ognjem (Anglija UK, Rusija, Ukrajina) ter s sličnimi objekti, predvsem v povsem neobdelani Švici (kanton Graubünden).

Dodan je jezikovni del, slovarček kot ga razume arhitekt. Knjiga je kot znanstveni tekst berljiva in razumljiva, ne glede na znanstveni aparat, ki sproti spremlja in dokazuje ugotovitve. Bogat je grafični del s slikami, skicami, načrti, dokumentacijo in z dokumentarnimi fotografijami. Knjiga ima izvlečke v angleščini, francoščini, hrvaščini, kastilščini, italijanščini in v nemščini.

The book is prefaced by Dr. Janez Bogataj, who places it in the thematic areas of Slovene originality, ethnography, anthropology and culture.

The hayrack is a fixed, vertical, mainly wooden, open, but roofed device for drying and storing. In the past it was used for storing cereals; nowadays it is used only for hay. There is a range of types of hayrack: a single or double stretched hayrack (with wood or stone pillars), a "goat" hayrack, and a "dog" hayrack, a low one and a double linked hayrack. The double linked one can be with one "tail" or two "tails". The roof's inclination is one to one and inclined by 45°. It is covered with straw, shingles, boards, stones or, today, with tiles. It can be found across the whole of Slovene territory, except in the Kras and in Pannonia.

Its composition is particularly important: the construction is based on a square, and its diagonal. The measures applied are only one, the square root of two and the square root of three, but the latter is a composition of "one" plus "the square root of two" (with a minimum error of 1.5%). The proportional system is used in order to simplify construction.

The book is divided into three sections, dedicated to technical issues, evolution and cultural studies. The section on evolution presents the appearance of hayracks from the 17th century onwards, and mentions books which have treated this topic since 1820: besides technical data provided by the sources, there is a brief description and a quality ranking within the thematic area. The technical part illuminates the evolution of hayracks, showing evidence of their origins on Slovene ethnical territory. Furthermore, it shows the types of hayrack, with appertaining forms and locations, and introduces a completely new chapter which considers calculations by means of the square root of two and the principles of composition of hayrack. In the cultural studies section he touches on the issues of origin and characteristics of hayracks, their past and evolution in future. The author connects the issue of hayracks with the drying of cereals over fire (UK, Russia, Ukraine), and with similar structures, above all in Switzerland in the Graubünden Canton.

An architectural glossary supplements the book. The book, being a scholarly text, is easy to read and comprehensible, regardless of the scholarly argumentation accompanying and corroborating the findings. The book contains summaries in English, French, Croatian, Spanish, Italian and German.

Iz ocene prof dr Lenka Pleština

Autor SVAKOM aspektu problematike koju ovdje obradjuje pristupa na znanstven način, i to je neosporna kvaliteta ove knjige. Pristup, metodologija, opis, prikaz, analiza, način razumijevanja, sve je to zaista znanstveno. Sam autor bi skromnije rekao "tehnično", ali čitalac vidi da je više od toga.

Sadržaj je vrlo bogat, osvjetljuje problematiku zaista svestrano i cjelovito. Prikazani empirijski materijal je vrlo opsežan i raznolik, i rezultat je dugogodišnjeg, i ekstenzivnog i intenzivnog, terenskog istraživanja. Terenski podaci su obrađeni, sistematizirani i promišljeni, iz njih se izvlače zaključci, a i pretpostavke za daljnje istraživanje. Knjiga je bogato ilustrirana fotografijama i crtežima, ali nije tek slikovnica, već ozbiljan prikaz i analiza jednog specifičnog, značajnog, a zanemarenog dijela arhitekture, viđenog očima arhitekta.

Glede jezika, knjiga je pisana osebnim i prepoznatljivim stilom autora, što je ovdje mišljeno kao kompliment: živim, nipošto suhoparnim, ali i vrlo kultiviranim jezikom i stilom. Knjiga je dobar primjer dobrog znanstvenog pisanja - kako pisati ozbiljno i znanstveno, a da ne bude dosadno. Jezik i stil su jedna od vrlina ove knjige, ne i posljednja.

Autor je sastavio i "Slovarček na temu kozolca, kot ga razume arhitekt", koji uključuje i standardne termine arhitekture i specifičnu terminologiju vezanu uz kozolec - vrlo dobar i koristan dodatak, koji pomaže nestručnjacima da razumiju arhitekta, a stručnjacima da upoznaju specijalizirano nazivlje.

Iz ocene prof dr Janeza Bogataja

Monografija predstavlja izjemno koristna spoznanja arhitekture o tej značilni in razpoznavni gospodarski napravi na Slovenskem. Povzema tudi nekatera, bolj ali manj, hipotetična spoznanja predstavnikov drugih ved, ki so se ukvarjali z vprašanji izvira, razvoja, funkcije, tipologije, razširjenosti, izdelovanja in oblikovanja kozolcev. največja vrednost knjige so prav gotovo slikovno gradivo (sheme, tehniške risbe, simulacije in fotografije) in spoznanja, ki izvirajo iz avtorjeve stroke, tj. arhitekture. Najpomembnejša spoznanja so torej na področju oblike, konstrukcijskih značilnosti, detajlov in tako imenovanega "reda" v kozolcih.

Krog potencialnih bralcev bo razmeroma širok, saj se z vprašanji kozolcev na Slovenskem (in tudi v tujini) ukvarja več strok (zgodovina, etnologija, arhitektura, krajinarstvo, kmetijstvo, gozdarstvo idr.). Poleg teh bodo krog bralcev močno razširilitudi študentje, zlasti še arhitekture. Za študente ostalih ved bo knjigapomembna dopolnilna literatura. Navsezadnje bo knjiga zanimiva tudi za širši krog bralcev, saj z vidika arhitekturnestroke osvetljuje eno od pretežno slovenskih posebnosti, kulturno dediščino, ki v sodobnosti postopoma umira. Prav to bo v prihodnje izrednega pomena t.i. njegovo dokumentarno varstvo in dokumentarno skladiščenje zgodovinskega spomina.

